

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Eetu Orava

Avioliiton vihkimisen tasa-arvoisuus

Evankelis-luterilaisen kirkon avioliittoon vihkiminen ja sen juridiset
suhteet

Oikeustradenomi AMK
Liiketalous
2025

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Eetu Orava
Opinnäytetyön nimi	Avioliiton siunaamisen tasa-arvoisuus Kirkon avioliittokäsitys ja sen juridiset suhteet
Vuosi	2025
Kieli	suomi
Sivumäärä	45 + 1 Liite
Ohjaaja	Mika Kärkkäinen

Tämä opinnäytetyö tarkastelee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avioliittokäsityksen suhdetta muuttuvaan lainsäädäntöön, erityisesti tasa-arvoisen avioliittolain, perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valossa. Tutkimuksen taustalla on yhteiskunnallinen jännite kirkon sisäisten perinteiden ja yhteiskunnan yhdenvertaisuutta korostavien arvojen välillä. Keskiössä on kysymys siitä, voiko kirkko säilyttää vihkioikeutensa, jos se ei kohtele kaikkia avioliittoon aikovia pareja yhdenvertaisesti.

Tutkimus osoittaa, että kirkon rooli juridisesti pätevien avioliittojen vihkijänä kytkee sen valtiollisiin velvoitteisiin, kuten syrjimättömyyteen ja tasa-arvoon. Vaikka kirkolla on perustuslaillinen uskonnonvapaus ja autonomia, sen asema julkisoikeudellisena yhteisönä tuo mukanaan eettisiä ja oikeudellisia vastuukysymyksiä. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että muutos vihkikäytännöissä on mahdollista myös kirkon sisäisen teologisen kehityksen kautta.

Johtopäätöksenä todetaan, että kirkon on tarkasteltava omaa toimintaansa yhteiskunnallisten ja oikeudellisten muutosten valossa. Jatkotutkimusta tarvitaan erityisesti kirkon sisäisten näkemuserojen, vihkioikeuden juridisen luonteen sekä kansainvälisten mallien sovellettavuuden osalta.

ABSTRACT

Author	Eetu Orava
Title	Equality in the Blessing of Marriage The Church's View of Marriage and Its Legal Relations
Year	2025
Language	Finnish
Pages	45 + 1 Appendices
Name of Supervisor	Mika Kärkkäinen

This thesis examines the Evangelical Lutheran Church of Finland's concept of marriage in relation to evolving legislation, with a particular focus on the gender-neutral Marriage Act, the Finnish Constitution, and international human rights treaties. The study is based on a societal tension between the Church's internal traditions and society's increasing emphasis on equality and non-discrimination. At the core lies the question of whether the Church can retain its legal right to officiate marriages if it does not treat all couples equally.

The study shows that the Church's role in officiating legally binding marriages connects it to state-level responsibilities, such as upholding equality and preventing discrimination. Although the Church enjoys constitutional freedom of religion and internal autonomy, its status as a public law entity brings ethical and legal obligations. International examples indicate that changes in marriage practices are possible through theological development within the Church itself.

In conclusion, the Church must critically examine its practices in light of societal and legal changes. Further research is needed especially on the internal divisions within the Church, the legal nature of the right to officiate marriages, and the applicability of international models in the Finnish context.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Tutkimuksen tausta ja tavoitteet.....	7
1.2	Aiheen merkitys ja ajankohtaisuus.....	8
1.3	Kansainvälinen viitekehys.....	9
2	KIRKOLLINEN VIHKimYS JA SEN TOTEUTUS.....	11
2.1	Kirkon rooli avioliiton vihkimisessä.....	12
2.2	Kirkollisen päätöksenteon rakenteet ja sääntely.....	13
2.3	Oikeudellinen tarkastelu naispappeus ja avioliitto.....	14
3	AVIOLIITTOlAKI JA TASA-ARVO SUOMESSA.....	16
3.1	Kirkon ja valtion erot avioliittoon vihkimisessä.....	18
3.2	Tasa-arvoinen avioliittolaki ja sen vaikutukset.....	20
4	PERUSTUSLAKI, USKONNONVAPAUUS JA YHDENVERTAISUUS.....	22
4.1	Suomen perustuslain merkitys kirkon toiminnan rajoissa.....	23
4.2	Uskonnonvapaus ja sen vaikutus kirkon avioliittokäsitykseen.....	24
4.3	Kirkon autonomia suhteessa lainsäädäntöön.....	26
5	KANSAINVÄLINEN LAINSÄÄDÄNTÖ JA IHMISOIKEUDET.....	28
5.1	Euroopan ihmisoikeussopimus ja syrjimättömyys.....	29
5.2	Kansainvälinen oikeus ja sen vaikutus kirkon käytäntöihin.....	30
5.3	Avioliittojen siunaaminen kansainvälisessä kontekstissa.....	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	34
6.1	Yhteenveto tutkimuksen löydöksistä.....	34
6.2	Tulevaisuuden näkymät kirkon avioliittokäsitykselle.....	35
6.3	Tutkimuksen eettisyys.....	36
6.4	Ehdotuksia jatkotutkimuksen suuntaviivoiksi.....	37
	LÄHTEET.....	39

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvaotsikkoluettelon hakusanoja ei löytynyt.

Taulukko 1. Kansainväliset sopimukset 10

1 JOHDANTO

Avioliitto on ja on ollut pitkään keskeinen instituutio sekä kahden ihmisen tapaus sitoutua toisiinsa yhteiskunnassa. Avioliitto ei itsessään ole suoraan kirkollinen oppi eikä sakramentti vaan se on muovautunut osaksi uskontoa ajan saatossa¹. Sen merkitys ei rajoitu ainoastaan yhteiskunnallisiin taikka kulttuurisiin käytäntöihin, vaan se on myös syvästi juurtunut osaksi uskonnollisia oppeja ja käytäntöjä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon avioliittokäsitys on sidoksissa perinteisiin kristillisiin näkemyksiin. Perinteinen kirsitillinen näkemys avioliitosta käsittää avioliiton miehen ja naisen välisenä liittona. Näkemystä on kuitenkin haastettu viime vuosikymmeninä, erityisesti 2010-luvulla, kun tasa-arvoinen avioliittolaki tuli voimaan vuonna 2017. Uusi avioliittolaki (234/1929) mahdollisti jatkossa samaa sukupuolta olevien pariin avioliitot.

Kirkon ja valtion suhde avioliitto sekä avioliittoon vihkimisen kokonaisuudessa on monivaiheinen ja monimutkainen. Suomen perustuslaki (731/1999) takaa Suomessa uskonnon ja omantunnonvapauden ”Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapautteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.”² Perustuslaki vahvistaa myös kirkolle autonomisen aseman säätää ja päättää omista laeistaan sekä käytänteistä. Samalla kuitenkin muu lainsäädäntö kehittyi yhteiskunnan tarpeiden muuttuessa.

¹ Avioliitto yhteiskunnallisena ja kirkollisena instituutiona Suomessa 1200-luvulta 2000-luvun alkuun oikeudellisten näkemysten valossa

² Perustuslaki. 1999/731. Finlex.

Nämä lainsäädännölliset muutokset, kuten tasa-arvoinen avioliittolaki, asettaa rajoja ja herättää kysymyksiä siitä, miten kirkon opit sekä käytännöt voivat sopeutua yhteiskunnallisiin ja lainsäädännöllisiin muutoksiin.³

Tämä tutkimus tarkastelee kirkon avioliittokäsityksen ja avioliittoon siunaamisen toteutuksen suhdetta kolmeen keskeiseen lainsäädäntö kokonaisuuteen, avioliittolakiin, perustuslakiin sekä kansainväliseen lainsäädäntöön. Tutkimuksen keskeisenä taustana toimii kysymys siitä, miten kirkon perinteisiin arvoihin pohjautuva avioliittokäsitys kohtaa modernin lainsäädännön vaatimukset ja onko 2020-luvulla syytä arvioida uudestaan kirkon oikeus juridiseen vihkimiseen? Erityisesti tutkimuksessa keskitytään tasa-arvon, ihmisoikeuksien ja muun lainsäädännön toteutumisen näkökulmasta selvittämään toiminnan oikeellisuus. Lisäksi tutkimuksessa tullaan tarkastelemaan, miten kirkon autonomia ja uskonnonvapaus voivat vaikuttaa sen käytäntöihin ja päätöksentekoon avioliittoon liittyvissä kysymyksissä.

Tutkimuksen avulla pyritään löytämään ymmärrys, miten lainsäädäntö ja kirkon opetukset voivat olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja miten ne voivat yhdessä kohdata jännitteitä tai tukea toisiaan.

1.1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Tutkimus on toteutettu aiheesta, joka on tutkimuksen kirjoitushetkellä erittäin ajankohtainen. Tutkimuksen hyöty ja tarpeellisuus tulee kohdistumaan erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistön edustajiin sekä mahdollisesti esimerkiksi kirkon henkilöstölle. Aiheen relevanttiudesta kertoo varmasti myös paljon se, että aiheesta

³ Hallituksen esitys eduskunnalle kirkkolain ja siihen liittyviksi laeiksi. HE 108/2022. Finlex

on käyty vuoden 2024 aikana paljon yhteiskunnallista keskustelua ja aihetta käsiteltiin myös kirkolliskokouksessa.⁴⁵Lisäksi tutkimus voi mahdollisesti olla hyödyllinen vähemmistöille siitä näkökulmasta, että he pystyvät oppimaan ja ymmärtämään aihetta paremmin.

Tavoitteena onkin tarjota lukijalle syvälinen katsaus kirkon toiminnan ja lain suhteisiin avioliittoon liittyvissä kysymyksissä sekä tarjota pohdintaa siitä, mitä oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja uskonnonvapaus merkitsevät tämän ajankohtaisen aiheen kontekstissa.

1.2 Aiheen merkitys ja ajankohtaisuus

Kuluneiden vuosikymmenten aikana julkista keskustelua on käyty useaan otteeseen kirkon avioliittoon vihkimisen toteutuksesta sekä siihen liittyvistä säännöistä. Julkinen keskustelu on kiihtynyt entisestään 2010-luvulla ja 2020-luvulla, kun osa kirkon papeista on päättänyt kirkon avioliitto käsityksen vastaisesti vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja avioliittoon. Toiminta on aiheuttanut niin työelämään liittyviä ongelmia sekä ristiriitoja kirkon sisällä. Lisäksi toiminta on lisännyt yhteiskunnallista sekä kirkolliskokouksen sisäistä keskustelua toiminnan puolesta ja vastaan.

Vuonna 2019 tapaus, jossa Oulun tuomiokapituli antoi varoituksen papille samaa sukupuolta olevan parin vihkimisestä, nousi laajaan julkiseen keskusteluun ja sai merkittävää mediahuomiota. Hallinto-oikeus kumosi tuomiokapitulin antaman varoituksen, mikä herätti kysymyksiä kirkon toimintavaltuuksista ja niiden suhteesta yhteiskunnan muuttuvaan lainsäädäntöön.

⁴ Piispat saattavat pian esittää historiallista muutosta: samaa sukupuolta olevia voisi vihkiä avioliittoon. Yle.

⁵ Avioliittokäsitystä koskeva kirkkojärjestyksen muutosesitys eteni kirkolliskokouksen valiokuntapohdintaan. Suomen evankelis-luterilainen kirkko.

Asia eteni korkeimpaan hallinto-oikeuteen (KHO), joka antoi ennakkopäätöksen vuonna 2020. KHO totesi, että varoituksen antaminen oli lainmukaista, sillä kirkolla on perustuslain takaama oikeus määritellä oppinsa ja kurinpitokäytäntönsä.⁶ Tapaus korosti jännitteitä uskonnonvapauden, tasa-arvolainsäädännön ja kirkon autonomian välillä ja nosti esiin kysymyksen kirkon roolista yhteiskunnassa.⁷ Korkeimman oikeusasteen käsittely lisäsi asian saamaa mediahuomiota entisestään.

1.3 Kansainvälinen viitekehys

Avioliitto on kaikissa Euroopan unionin jäsenmaissa lain tai lakien säätelemä parisuhdemuoto. Avioliittoihin liittyvät kansalliset säädökset sekä lait vaihtelevat kuitenkin huomattavasti jäsenmaiden välillä. Keskeisimmät erot liittyvät esimerkiksi aviopuolisoiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Tarkemmin nämä erot voivat liittyä omaisuuden hallintaan tai sukunimen käyttöön. Lähtökohtaisesti Euroopan unionin kansalaisilla on oikeus liikkua jäsenmaiden välillä ja heidän solmimansa avioliitot ovat tällöin myös voimassa.

Osassa EU-maissa kirkon suorittamat vihkimykset ovat samanarvoisia siviilivihkimysten kanssa, kun taas toisissa EU-maissa kirkollinen vihkiminen vaatii lisäksi siviiliviranomaisen suorittaman vahvistuksen ollakseen juridisesti pätevä. Kansallisten säädäntöjen erotessa toisistaan voi tämä poikkeustilanteissa aiheuttaa henkilöille muutoksia siviilisäädystä. Muutos voisi olla mahdollinen, mikäli esimerkiksi aviopari muuttaa EU-maasta toiseen ilman, että siviiliviranomainen on tunnustanut avioliittoa.

Samaa sukupuolta olevien parien avioliitot ovat nykyisellään laillisesti tunnustettuja useissa EU-maissa, kuten Alankomaissa, Suomessa, Saksassa ja Ranskassa. EU-

⁶ KHO: 2020:97

⁷ Avioliitto ja kirkko

maiden lisäksi samaa sukupuolta olevien pariin solmimat avioliitot ovat laillisia EU:n ulkopuolisissa maissa, kuten Norjassa sekä Sveitsissä. Muihin parisuhteen muotoihin, kuten rekisteröityyn parisuhteeseen sovelletaan eri sääntöjä sekä lakeja kuin avioliittoon.⁸

Euroopan unionin ja Eurooppa neuvoston säädösten ja sopimusten lisäksi avioliittoa ohjaa useat kansainväliset sopimukset, joita myös Suomi on sitoutunut noudattamaan.

Taulukko 1. Kansainväliset sopimukset

Sopimus	Sopimusvuosi
Euroopan unionin perusoikeuskirja	2000
Istanbulin sopimus	2011
Euroopan ihmisoikeussopimus	1950
YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus	1948
Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus	1966
Kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus	1979

Nämä sopimukset velvoittavat valtioita, jotka ovat allekirjoittaneet ne, kunnioittamaan ihmisoikeuksia ja edistämään tasa-arvoa ja yksityiselämän suojaamista avioliittoon liittyvissä käytännöissä. Sopimukset vaikuttavat erityisesti alaikäisten suojeeluun, tasa-arvoiseen kohteluun avioliitossa sekä syrjimättömyyden edistämiseen. Lisäksi ne tarjoavat oikeusperustan puuttua avioliittoon liittyviin ongelmiin, kuten pakkoavioliittoihin ja perheväkivaltaan.

⁸ Avioliitto. Your Europe

2 KIRKOLLINEN VIHKimYS JA SEN TOTEUTUS

Avioliitto on nykyisessä kristillisessä perinteessä Jumalan säätämä toimi, jossa puolisojen välinen liitto saa pyhityksensä Jumalan ”kasvojen” edessä. Suomen luterilaisessa teologiassa avioliitto ei kuitenkaan itsessään ole sakramentti, kuten esimerkiksi katolisessa kirkossa. Vihkimyksellä on kuitenkin silti merkittävä hengellinen ulottuvuus. Se ymmärretään Jumalan lahjana ja kutsumuksena, jossa puolisojen keskinäinen rakkaus heijastaa Kristuksen ja seurakunnan välistä liittoa.

Historiallisesti kirkon rooli vihkijänä juontaa juurensa aikaan, jolloin kirkko toimi keskeisenä yhteiskunnallisena instituutiona ja lainsäätäjänä. Keskiajalla avioliittoa pidettiin pitkälti yksityisenä ja pakanallisena sopimuksena, johon liittyi paikallisia perinteitä ja rituaaleja. Kirkko pyrki syrjäyttämään nämä tavat ottamalla vihkitöiden haltuunsa, jolloin avioliitto sai kristillisen muodon ja sisällön. Kuitenkin vasta vuonna 1734 määrättiin suomalaisen avioliiton pakolliseksi sinetiksi kirkollinen vihkiminen. Lisäksi avioliitto siirtyi ajan myötä osin myös maallisen esivallan hallintaan, mutta kirkollinen vihkiminen säilyi keskeisenä käytäntönä.⁹

Nyky-Suomessa kirkon vihkioikeus perustuu lakiin, mutta myös vahvasti historialliseen perinteeseen.¹⁰ Vaikka voitaisiin sanoa, että yhteiskunta olisi tietyissä oloissa eriytynyt kirkosta. On tämä historiallinen oikeus säilynyt ja ainakin toiseksi tulee säilymään osana lainsäädäntöä. Kirkon asema vihkijänä ei siis ole pelkästään uskonnollinen vaan myös juridinen. Vihkiminen kirkossa on edelleen suosittu käytäntö, ja monille pariskunnille se on merkittävä henkinen ja perinteinen tapahtuma riippumatta heidän henkilökohtaisesta uskonnollisuudestaan. Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluukin 3,5 miljoonaa jäsentä.

⁹ Suomalainen avioliitto ja historia. Turun Sanomat. 07.03.2014.

¹⁰ Suomessa 61 uskonnollisella yhdyskunnalla on vihkimisoikeus. Kirkko ja kaupunki.

2.1 Kirkon rooli avioliiton vihkimisessä

Evankelis-luterilaisella kirkolla on Suomessa laillinen vihkioikeus, ja sen toimittamat avioliitot rekisteröidään myös siis valtiollisesti. Vaikka valtion ja kirkon suhde on muuttunut toisistaan erillisemmäksi, on kirkolle myönnetty vihkioikeus yhä voimassa, ja sen kautta toimitettu avioliitto katsotaan viralliseksi myös EU:n jäsenmaissa. Tällöin kirkko toimii sekä uskonnollisena että juridisena toimijana.¹¹

Käytännössä kirkon rooli on kuitenkin monimutkainen ja jännitteinen, erityisesti kysymyksissä, jotka liittyvät yhdenvertaisuuteen ja muuttuvaan perhekäsitykseen. Erityisesti samaa sukupuolta olevien parien vihkiminen on herättänyt keskustelua. Kirkollislaista, kirkkokäsikirjasta, kirkkojärjestyksestä taikka muustakaan lainsäädännöstä ei löydy suoraa kieltoa samaa sukupuolta olevien parien vihkimiselle. Suomessa kuitenkin muun lainsäädännön mukaan kaikkia kansalaisia tulee kohdella yhdenvertaisesti. Tällöin muun muassa perustuslaki, Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta eli tasa-arvolaki (609/1986) ja yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) asettavat vaatimuksia myös siis kirkon toiminnalle. Kirkon oma toiminta ei itsehallinnosta huolimatta ole omiin ohjaaviin säädöksiinne lisännyt ehtoja kirkollisille vihkimisille.

Näistä lähtökohdista nouseekin kysymys siitä, missä määrin pappi vihkiessään pareja harjoittaa omaa uskoaan ja missä määrin toimii virkansa puolesta työtehtävissä. Tämä jännite ja kysymys korostuu erityisesti silloin, kun pappi kokee teologisesti perustelluksi vihkiä samaa sukupuolta olevan parin, mutta kirkon ”viralliset” suositukset tai hallinnolliset linjaukset eivät tue tätä toimintaa.¹² Osa papeista

¹¹ Avioliitto. Your Europe

¹² KHO: 2020:97

onkin vihkinyt samaa sukupuolta olevia pareja omantunnon ja jopa lain perusteella, mikä on johtanut tuomiokapitulien huomautuksiin ja varoituksiin.

2.2 Kirkollisen päätöksenteon rakenteet ja sääntely

Kirkon hallinnollisessa rakenteessa piispainkokous ja tuomiokapituli muodostavat keskeiset ohjaavat ja valvovat elimet. Piispainkokous koostuu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hiippakuntien piispoista, ja sen tehtävänä on antaa suosituksia ja lausuntoja kirkon ajankohtaisista kysymyksistä.¹³ Se ei ole kaikissa aiheissa juridisesti päätösvaltainen elin, vaan sen ohjeet ovat luonteeltaan neuvoa-antavia, kuitenkin kirkkolain mukaan tietyt aiheet kuuluvat sen päätösvallan alle. Esimerkiksi avioliittokäsityksen ja samaa sukupuolta olevien pariin vihkimisen osalta piispainkokous on korostanut sekä pappien uskonnonvapautta että kirkon yhteisen linjan tarvetta.

Tuomiokapituli puolestaan on hallinnollinen elin, joka valvoo kirkollisen elämän ja viranhoidon lainmukaisuutta hiippakuntatasolla. Piispa toimii hiippakuntansa hengellisenä johtajana ja esihenkilönä papistolle.¹⁴ Jos pappi toimii tavalla, jonka tuomiokapituli katsoo olevan ristiriidassa kirkkolain tai kirkkojärjestyksen kanssa, voi kapituli antaa varoituksen. Tällainen varoitus voi johtaa myös vakavampiin seurauksiin, kuten virkasuhteen päättymiseen, jos katsotaan, että pappi ei noudata virkavelvollisuuksiaan. Varoitukset eivät kuitenkaan kuulu kirkolliskokouksen toimivaltaan eikä kirkolliskokous voi siis esimerkiksi kumota niitä, vaan ne jäävät tuomiokapitulin ja piispan arvioitavaksi.

¹³ Piispainkokouksen tehtävät. Evl.fi.

¹⁴ Tuomiokapituli. Evl.fi.

Kirkon lainsäädäntö elää ajassa niin kuin muukin lainsäädäntö. Kirkkolakiin (652/2023) tehtävät uudistukset käsitellään eduskunnan perustuslakivaliokunnassa, mikä kertoo siitä, että kirkollinen sääntely ei ole irrallinen osa yhteiskuntaa vaan myös sen täytyy kunnioittaa ja olla perustuslain mukainen. Näin kirkon tulee jatkuvasti sovittaa yhteen sisäinen vakaumuksensa, teologiset tulkintansa ja maallisen yhteiskunnan lainsäädäntö, jossa painottuvat perusoikeudet, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Tämä tasapaino ei ole helppo, mutta sen ymmärtäminen on olennaista kirkollisen vihkimyksen oikeudellisen ja eettisen toteutuksen kannalta.

2.3 Oikeudellinen tarkastelu naispappeus ja avioliitto

Naispappeuden hyväksyminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vuonna 1986 merkitsi merkittävää muutosta kirkon käytännöissä ja lainsäädännössä. Tämä päätös on kuitenkin herättänyt jatkuvaa keskustelua ja vastustusta erityisesti herätysliikkeiden piirissä. Naispappeuden vastustajat ovat vedonneet teologisiin ja perinteisiin näkemyksiin, ja osa papeista on kieltäytynyt työskentelemästä naispappien kanssa, mikä on johtanut oikeudellisiin toimenpiteisiin ja kirkon sisäisiin kurinpitotoimiin.

Samankaltaisia jännitteitä on havaittavissa nykyään myös juuri avioliittokysymyksessä. Vaikka Suomen lainsäädäntö edellyttää yhdenvertaista kohtelua kaikille kansalaisille, kirkon sisällä on erimielisyyksiä siitä, miten tämä toteutetaan käytännössä. Osa papeista kokee jo edellä mainitusti teologisesti perustelluksi vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja, mutta kirkon viralliset suositukset eivät aina tue tätä.

Kirkkoherra ei voi kieltäytyä ottamasta naispappeja osaksi seurakuntaa, koska kirkolliskokouksen päätös naispappeuden hyväksymisestä on sitova ja koskee kaikkia seurakuntia. Piispainkokous on linjannut, että naispappeuden torjuvan henkilön vakaumus ei voi näkyä työtehtävien hoitamisessa eikä esimerkiksi työvuorojärjestelyjä sukupuolen vuoksi tule tehdä. Tämä päätös perustuu kirkon pyrkimykseen taata yhdenvertaisuus ja tasa-arvo kaikille työntekijöilleen, ja sen rikkominen voi

johtaa kurinpitotoimiin, kuten varoituksiin tai jopa virasta erottamiseen.¹⁵ Herää kysymys, miksi aiemmin samankaltainen tasa-arvoon liittyvä kysymys on onnistuttu ratkaisemaan kirkossa, mutta nykyään vastaavaa edistystä ei ole saavutettu esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen yhdenvertaisessa kohtelussa. Miksi kirkon papisto ei enää saa syrjiä naispappeja, mutta seksuaalivähemmistöjen kohdalla syrjintä näyttää yhä olevan hyväksyttävää?

Vuoden 2008 korkeimman hallinto-oikeuden päätös käsitteli tapausta, jossa kirkkoherran virkaa hakenut henkilö ei tunnustanut naispappeutta ja valitti, kun ei tullut valituksi virkaan. Korkein hallinto-oikeus totesi, että kirkkoherra ei voi kieltäytyä ottamasta naispappeja osaksi seurakuntaa, koska tämä olisi ristiriidassa kirkon yhdenvertaisuusperiaatteiden kanssa. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös vahvisti kirkon velvollisuuden noudattaa juuri tasa-arvolakia ja yhdenvertaisuuslakia, jotka molemmat edellyttävät kaikkien työntekijöiden tasapuolista kohtelua riippumatta heidän sukupuolestaan.¹⁶

Toisaalta samaa sukupuolta olevien parien vihkiminen on monimutkaisempi kysymys, koska kirkon viralliset suositukset, hallinnolliset linjaukset sekä kirkkolaki eivät ole yhtä selkeitä. Vaikka Suomen lainsäädäntö edellyttää yhdenvertaista kohtelua kaikille kansalaisille, kirkon sisällä on erimielisyyksiä siitä, miten tämä toteutetaan käytännössä ja onko tätä kaikilta osin kirkon noudatettava.

¹⁵ Luulitko, että naisten pappeuden vastustaminen on ohi? Kaksi kirkon lähetysjärjestöä sallii vain miespapit. Yle.

¹⁶ KHO: 2008:113

3 AVIOLIITTOLAKI JA TASA-ARVO SUOMESSA

Avioliittolaki ja tasa-arvo Suomessa ovat kehittyneet merkittävästi vuosien varrella. Tasa-arvon toteutumista valvotaan erityisesti tasa-arvolain, eli lain naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, mukaisesti.¹⁷ Laki edistää keskeisesti sukupuolten välistä yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjintää. Täten varmistaen, myös tasa-arvon toteutumisen avioliitoissa ja muilla elämänalueilla. Monessa laissa tasa-arvon toteuttaminen ja edistäminen onkin tuotu myös osaksi lakia itsessään. Tasa-arvon sisältäminen lakeihin tulee vahvasti Suomen perustuslaista, joka vaatii tasa-arvoista kohtelua henkilön taustasta, sukupuolesta tai muista erityistekijöistä riippumatta.¹⁸

Nykyinen avioliittolaki Suomessa perustuu vuonna 1929 säädettyyn lakiin, jota on päivitetty vuosien varrella useita kertoja. Merkittävä lainsäädännöllinen muutos tapahtui vuonna 2002, kun lakimuutoksen ansiosta samaa sukupuolta oleville pareille annettiin mahdollisuus rekisteröidä parisuhteensa. Rekisteröity parisuhde ei kuitenkaan ollut täysin yhdenvertainen avioliiton kanssa esimerkiksi adoptio-oikeuden suhteen.¹⁹ Tasa-arvo kysymys huomioitiinkin paremmin avioliittolaissa vuoden 2017 lakimuutoksen jälkeen tarkoittaen, että kaikilla yli 18-vuotta täyttäneillä aikuisilla on yhtäläiset oikeudet mennä naimisiin riippumatta esimerkiksi sukupuolesta taikka seksuaalisesta suuntautumisesta. Tämä muutos tukee periaatetta, että kaikilla kansalaisilla on yhdenvertaiset oikeudet perhe-elämään ja sitä kautta myös juridisiin etuihin, kuten perintöoikeuteen, yhteiseen omaisuuteen ja lastenoikeuksiin.

¹⁷ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. 1986/609. Finlex.

¹⁸ Perustuslaki. 1999/731. Finlex.

¹⁹ Tietoa rekisteröidystä parisuhteesta. Suomi.fi

Avioliittolain tasa-arvoisuudella ja tasa-arvon lisäämisellä on ollut myös juridisen puolen lisäksi laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Positiiviset vaikutukset seksuaalivähemmistöjen hyväksynnän ja yhdenvertaisuuden lisääntyminen osana yhteiskuntaa ovat yksiä merkittävimmistä sosiaalisista vaikutuksista, joita lainsäädännöllisillä muutoksilla voidaan saavuttaa. Lisäksi tasa-arvon edistäminen on myös linjassa Suomen perustuslain ja Suomen allekirjoittamien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa.

Avioliittolakia uudistaessa on myös huomattava, että lain valmistelussa ja lain voimaantulon jälkeen todettiin, että samaa sukupuolta olevien pariin vihkimiseen liittyvä päätösvalta jätettiin sekä jätettäisiin uskonnollisille yhdyskunnille. Oikeustieteen tohtori ja varatuomari Anu Mantila pohtii kirjoittamassaan artikkelissaan ”Kaikilla ei ole asiaa alttarille”, että yhdenvertaisuusperiaatteeseen perustuva arvokäsitys voisi ohittaa kirkon uskonnonvapauteen pohjautuvan paradigman ja käytännöt. Sama periaate ei myöskään Mantilan mukaan tunnusta taikka anna suoraan kirkolle oikeutta poiketa perustuslain velvoitteista. Mantila arvostelee artikkelissaan kirkon oikeuskäsitystä muiltakin osin ja toteaa, että kirkon oikeuskäsitys poikkeaa modernin yhteiskunnan oikeusnäkemyksestä.²⁰

Vaikka tasa-arvoinen avioliittolaki on ollut voimassa jo vuodesta 2017, keskustelu perhe- ja avioliitto-oikeuden kehittämisestä jatkuu edelleen.²¹ Esimerkiksi translain eli nykyisellään laki sukupuolen vahvistamisesta (295/2023)²², uudistamisen ja käyttöönoton myötä vuonna 2023 lisäsi sekä lisää painetta pohtia näiden ihmisten oikeutta perhe- ja avioliitto-oikeuden näkökulmasta kirkon sisällä.

²⁰ Oikeustieteen tohtori, varatuomari Anu Mantila: Kaikilla ei ole asiaa alttarille

²¹ Laki ja perheiden monimuotoisuushanke. TIETO KÄYTTÖÖN

²² Laki sukupuolen vahvistamisesta. 295/2023. Finlex

3.1 Kirkon ja valtion erot avioliittoon vihkimisessä

Suomessa avioliittoon vihkiminen voidaan suorittaa kahdella avioliittolakiin kirjautulla tavalla, joko siviilivihkimisenä tai kirkollisena vihkimisenä. Vaikka avioliitto on lähtökohtaisesti nykypäivänä juridinen instituutio, kirkolla on oikeus vihkiä pareja avioliittoon siten, että vihkiminen on myös lainvoimainen. Tämä johtuu siitä, että Suomen evankelis-luterilainen ja ortodoksinen kirkko sekä tietyt rekisteröidyt uskonnolliset yhdyskunnat ovat saaneet vihki-oikeuden valtiolta. Tämä mahdollistaa sen, että kirkollinen vihkiminen ei ole pelkästään symbolinen seremonia, vaan sillä on myös oikeudelliset vaikutukset. Avioliittolain 4 luvun 14 § todetaan seuraavaa ”Vihkiminen toimitetaan sukulaisten tai muiden todistajien läsnä ollessa joko kirkollisena vihkimisenä tai siviilivihkimisenä.

Kirkollinen vihkiminen toimitetaan evankelis-luterilaisessa tai ortodoksisessa kirkossa taikka rekisteröidyssä uskonnollisessa yhdyskunnassa.”²³

Kirkon ja valtion avioliittokäsitykset ovat kuitenkin kehittyneet eri tavoin viime vuosikymmenten aikana. Suomen lainsäädännön mukaan avioliitto on sukupuolineutraali, ja nykyisellään avioliittolaki mahdollistaa myös kuten aiemmin todettu samaa sukupuolta oleville pareille mahdollisuuden solmia avioliitto. Evankelis-luterilainen kirkko ei kuitenkaan ole virallisesti omissa toimintatavoissaan hyväksynyt samaa sukupuolta olevien pariin vihkimistä. Osa papeista on kuitenkin vihkinyt myös samaa sukupuolta olevia pareja ja aiheesta on käyty laajaa keskustelua kirkon sisällä. Ortodoksinen kirkko puolestaan ei vihki samaa sukupuolta olevia pareja eikä ole käynyt asiasta yhtä aktiivista keskustelua kuin luterilainen kirkko.

²³Avioliittolaki. 234/1929. 4 luvun 14 §. Finlex

Kirkon oikeus suorittaa juridisia vihkimisiä perustuu pitkään perinteeseen ja lainsäädäntöön, joka tunnustaa uskonnollisten yhteisöjen aseman osana yhteiskunnallisia instituutioita. Tämä oikeus on kuitenkin sidottu valtioon siinä mielessä, että vihkimisen tulee täyttää avioliittolain ehdot. Vaikka kirkolla on vihkioikeus, sillä ei ole velvollisuutta vihkiä kaikkia pareja perustuslain takaaman uskonnonvapautteen ja kirkon itsehallinto oikeuteen vedoten. Tämä on johtanut jännitteisiin, erityisesti tasa-arvoisen avioliittolain voimaantulon jälkeen. Laki vaatii, että juridinen vihkimys toteutetaan tasa-arvoisesti parien taustoista tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Poikkeuksena lakiin on kuitenkin jätetty avioliittolain 4 luvun 16 § jossa todetaan seuraavaa ”Sen lisäksi, mitä vihkimisestä säädetään 15 §:ssä, kirkollisen vihkimisen muut ehdot ja muodot määrää se uskonnollinen yhdyskunta, jossa vihkiminen toimitetaan. Siviilivihkimisen toimittamisesta säädetään asetuksella.”²⁴ Pykälän perusteella kirkko on oikeutettu toimimaan määrittelemillään tavoilla. On kuitenkin perusteltua kysyä miksi puhuttaessa juridisten oikeuksien myöntämisestä eikä pelkästään symbolisen toimituksen toteuttamisessa kirkolle on jätetty oikeus tietyissä tilanteissa toimia syrjivästi tiettyjä ihmisryhmiä kohtaan?

Ero kirkon ja valtion avioliittokäsitysten välillä korostaa laajempaa keskustelua uskonnon ja yhteiskunnan suhteesta toisiinsa sekä siitä, missä määrin uskonnollisten yhteisöjen tulisi noudattaa tasa-arvoon liittyviä lainsäädäntöjä toimiessaan valtiolta saamien oikeuksien täytäntöön panijana avioliittokysymyksissä, mutta myös muissa tilanteissa, jossa harjoitetaan tämän tyyppistä vallankäyttöä.²⁵

²⁴ Avioliittolaki. 234/1929. 4 luvun 16 §. Finlex

²⁵ Pitäisikö kirkko ja valtio erottaa toisistaan?. YLE triplet

3.2 Tasa-arvoinen avioliittolaki ja sen vaikutukset

Tasa-arvoisen avioliittolain pohja syntyi kansalaisaloitteen pohjalta, mikä kertoo niin yhteiskunnallisesta muutoksesta kuin myös kansalaisten aktiivisesta roolista lainsäädännön kehittämisessä. Uudistuksen myötä Suomen lainsäädäntö linjautuu entistä paremmin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja perustuslain mukaisiin yhdenvertaisuusperiaatteisiin. Vuoteen 2017 mennessä suomessa oli tehty kaikkiaan noin 600 kansalaisaloitetta joista 17 aloitetta oli päätyntä eduskunnan käsittelyyn asti. Tasa-arvoista avioliittolakia kannattava kansalaisaloite oli tuolloin ensimmäinen kansalaisaloite, joka hyväksyttiin eduskunnassa.²⁶

Tasa-arvoinen avioliittolaki astui voimaan vuonna 2017, mikä merkitsi merkittävää muutosta lainsäädännössä ja myös yhteiskunnallisessa tasa-arvossa. Lakiuudistusta edelsi kuitenkin suuri yhteiskunnallinen keskustelu ja lakiuudistusta sekä puolustettiin, että moitittiin.²⁷ Lakiuudistuksen myötä samaa sukupuolta olevilla pareilla oli ensimmäistä kertaa mahdollisuus solmia avioliitto samoin ehdoin kuin eri sukupuolta olevat parit. Lakimuutos korvasi samalla rekisteröidyn parisuhteen. Uudistus toi mukanaan myös sukupuoleen katsomatta juridisen yhdenvertaisuuden ihmisten välille, sillä se mahdollisti muun muassa yhteisadoption, joka ei aikaisemmin ollut sallittu eikä mahdollinen rekisteröidyssä parisuhteessa eläville pareille. Hallituksen esityksessä eduskunnalle vuonna 2015 todetaan seuraavaa ”Adoptiolain (22/2012) mukaan vain aviopuolisot voivat adoptoida yhdessä. Avioliittolain muutoksen tultua voimaan myös samaa sukupuolta olevat aviopuolisot voivat adoptoida yhdessä. Tämä ei edellytä muutoksia adoptiolakiin. Rekisteröidyn parisuhteen osapuolella on jatkossakin mahdollisuus rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 9 §:n mukaan adoptoida parisuhteen toisen osapuolen

²⁶ Kansalaisaloite M 10/2013. Eduskunta

²⁷ Hallituksen esitys eduskunnalle eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi, HE 65/2015. Finlex

lapsi.”²⁸ Avioliittolakiuudistus vahvisti sen, että avioliitto ei ole pelkästään symbolinen sitoumus, vaan ennen kaikkea juridinen instituutio, joka tuo mukanaan oikeuksia, velvollisuuksia ja mahdollisuuden rakentaa perhe yhdenvertaisin ehdoin.

Lain voimaantulo oli merkittävä, mutta samalla se nosti esiin tarpeen uudistaa myös muuta lainsäädäntöä, jotka keskeisesti koskivat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa. Erityisesti vanhentunut translaki eli laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta (563/2002) oli jo pitkään ollut voimassa. Laki sisälsi vaatimuksia, jotka rajoittivat sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ja itsemääräämisoikeutta. Erityisesti ongelmallisena pidetty sukupuolen juridisen vahvistamisen sidonta lisääntymiskyvyttömyyteen, mikä käytännössä tarkoitti pakkosterilisaation vaatimusta. Tämä ehto herätti laajaa kritiikkiä sekä kotimaassa että kansainvälisesti, sillä sen katsottiin olevan ihmisoikeuksia loukkaavaa.²⁹

Avioliittolain ja translain uudistuksesta laiksi sukupuolen vahvistamisesta voidaan katsoa olevan osa laajempaa yhteiskunnallista kehitystä, jossa pyritään edistämään ihmisoikeuksia ja yhdenvertaisuutta. Onki myös hyvä siis huomata, että Suomen kaltaisessakin kehittyneessä yhteiskunnassa tulee säännöllisesti tarpeita uudistaa lainsäädäntöä heijastelemaan paremmin yhteiskunnan kehitystä. Onko samalla hyvä pohtia, myös millaisilla instituutioilla on oikeus vihkiä ihmisiä juridisesti avioliittoon, vaikka eri instituutioiden toiminta asian tiimoilta eroaa merkittävästi lainsäädännön vaatimuksista sekä Suomen valtion toimintatavasta?

²⁸ Hallituksen esitys eduskunnalle eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi, HE 65/2015. Finlex

²⁹ Hallituksen esitys HE 189/2022 vp. Eduskunta

4 PERUSTUSLAKI, USKONNONVAPAUS JA YHDENVERTAISUUS

Suomen perustuslaki turvaa uskonnonvapauden jokaiselle kansalaiselle ja tämä heijastuu myös kirkon toimintaan ja sen suhteisiin Suomen valtion kanssa. Uskonnonvapauden periaatteeseen sisältyy sekä positiivinen uskonnonvapaus eli oikeus harjoittaa uskontoa, että negatiivinen uskonnonvapaus, joka antaa oikeuden olla osallistumatta uskonnolliseen toimintaan. Kirkon kannalta keskeisin kohta on perustuslain 11 §:n säännös.³⁰ Säännös korostaa uskonnollisten yhteisöjen sekä yksityisten henkilöiden oikeutta harjoittaa ja opettaa uskontoaan omien oppiperusteidensa mukaisesti. Tämä luo perustan kirkon autonomialle suhteessa valtioon ja sen lainsäädäntöön.

Vaikka evankelis-luterilainen kirkko on toimijana julkisoikeudellinen yhteisö, sillä on erityinen asema suhteessa valtioon. Sen toimintaa säädetään tämän vuoksi kirkkolain sekä muun lainsäädännön kautta.³¹ Kirkon autonomia tarkoittaa ja mahdollistaa sen, että se voi määrittää oppinsa ja käytäntönsä, kuten avioliittokäsityksensä, uskonnollisten perinteidensä mukaisesti. Avioliittolain³² muutoksen jälkeen onkin pohdittu kirkon toiminnan suhteita muuhun lain säädäntöön ja autonomisen aseman rajoja. Laki mahdollistaa samaa sukupuolta olevien avioliitot, mutta jättää uskonnollisille yhteisöille avoimen mahdollisuuden vihkiä tai olla vihkimättä samaa sukupuolta olevia pareja.

Yhteiskunnallinen muutos tuokin esiin ja konkretisoi jännitteen perustuslaillisen yhdenvertaisuusperiaatteen ja uskonnonvapauden välillä.³³ Yhdenvertaisuusperiaate edellyttää, että kansalaisia kohdellaan tasapuolisesti, kun taas uskonnonva-

³⁰ Perustuslaki. 1999/731. Finlex.

³¹ Kirkkolaki. 652/2023. Finlex

³² Avioliittolaki. 234/1929. Finlex

³³ Perustuslaki. 1999/731. Finlex.

paus suojaa kirkon oikeutta noudattaa omaa oppiaan. Kirkon päätös olla vihkimättä samaa sukupuolta olevia pareja kulminoituu sen opilliseen itsehallintoon, mutta se herättää keskustelua perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen ja syrjinnän kiellon soveltamisesta.

Kirkon autonomia suhteessa lainsäädäntöön onkin jatkuvan oikeudellisen ja yhteiskunnallisen keskustelun sekä tarkastelun kohteena. Vaikka kirkolla on oikeus päättää omasta vihkimiskäytännöstään, sen asema julkisoikeudellisena yhteisönä edellyttää myös, että sen toiminnan on sovittava yhteen perustuslain asettamien periaatteiden kanssa. Tämä tasapainoilu osoittaa, kuinka perustuslaki, uskonnonvapaus ja tasa-arvo voivat olla samanaikaisesti sekä toisiaan tukevia että ristiriitaisia, ja kuinka kirkon rooli muuttuvassa yhteiskunnallisessa ja juridisessa ympäristössä kehittyy jatkuvasti.

4.1 Suomen perustuslain merkitys kirkon toiminnan rajoissa

Suomen perustuslaki määrittää kirkon toiminnan reunaehdot erityisesti perusoikeuksien, yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden näkökulmista. Sillä evankelis-luterilainen kirkko on julkisoikeudellinen yhteisö, eikä sen erityisasema vapautta sitä kokonaan taikka ollenkaan perustuslain mukaisista velvoitteista. Perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaate takaa kaikille kansalaisille samanlaiset oikeudet ja mahdollisuudet ilman syrjintää esimerkiksi sukupuolen, uskonnon tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Tämä periaate nykyisellään kuitenkin joutua jännitteeseen perustuslain 11 §:n kanssa, joka turvaa uskonnonvapauden sekä yksilöille että yhteisöille.³⁴ Kirkolla on perustuslain takaama oikeus päättää omista opilli-

³⁴ Perustuslaki 6 § ja 11 §. 1999/731. Finlex.

sista linjauksistaan, mutta sen toiminnan on myös sovittava yhteen valtion lainsäädännön kanssa, mikä synnyttää ennen kaikkea juridisen sekä eettisen ongelman, kun etenkin on kyse myös juridisesti solmittavasta avioliitosta.

Kirkon suhde lainsäädäntöön onkin monikerroksinen. Toisaalta kirkko toimii valtion lainsäädännön alaisuudessa ja sen toimintaan vaikuttavat edellä mainitun mukaisesti sekä kirkkolaki että yleinen lainsäädäntö. Toisaalta kirkon itsenäinen asema tarkoittaa, että se voi päättää esimerkiksi vihkimiskäytännöistään ja teologisista linjauksistaan ilman suoraa valtion puuttumista niihin. Tämä toiminta ei kuitenkaan saa olla ristiriidassa perusoikeuksien, perustuslain taikka kansainvälisten lakien sekä sopimusten kanssa. Tasa-arvoisen avioliittolain voimaantulon jälkeen kysymys siitä, missä määrin kirkon tulee noudattaa yleistä lainsäädäntöä ja missä määrin se voi vedota opilliseen itsehallintoonsa luo uuden ongelman. Ongelmallisuutta lisää itsessään myös se, että kirkkolaki, kirkkojärjestys (657/2023)³⁵ taikka kirkkokäsikirja eivät erittele avioliittoa miehen ja naisen väliseksi asiaksi.³⁶ Tämä tulkinta ja erottelu nouseekin esiin teologisissa opeissa sekä Raamatussa, näistä kumpaakaan ei voida kuitenkaan pitää lakeina taikka säädöksinä eikä niitä voida rinnastaa sellaisiksi.

4.2 Uskonnonvapaus ja sen vaikutus kirkon avioliittokäsitykseen

Uskonnonvapaus on yksi perusoikeuksista, ja se jakautuu positiiviseen ja negatiiviseen uskonnonvapauteen. Positiivinen uskonnonvapaus tarkoittaa yksilön oikeutta harjoittaa uskontoaan ja toimia sen oppien mukaisesti, kun taas negatiivinen uskonnonvapaus takaa oikeuden olla osallistumatta uskonnollisiin toimituksiin. Kirkon näkökulmasta uskonnonvapaus tarkoittaa oikeutta määrittää itse, miten se suhtautuu esimerkiksi avioliittoon ja keitä se vihkii. Vihkimys ei kuitenkaan

³⁵ Kirkkojärjestys. 657/2023. Finlex

³⁶ Kirkkokäsikirja. Suomen ev.lut. kirkko.

ole kirkossa sakramentti eikä seksuaalisuuteen kohdistuvaa vaadetta ole kirjattu kirkkoa ohjaaviin säädäntöihin. Onkin hyvä huomata, että osassa Suomen muissa uskonnollisissa yhteisöissä avioliiton ehdoksi on kirjattu seksuaalinen suuntautuminen joka tässä yhteydessä tarkoittaa juridisen miehen ja naisen välistä liittoa.

Kirkon avioliittokäsityksestä on tullut kiistanalainen kysymys, koska uusien lakien voimaantulo asettaa paineita yhdenvertaisuuden toteutumiselle myös kirkollisissa käytännöissä. Varsinkin tilanteessa, jossa kirkko ei ole omaan ohjaavaan säädäntöönsä tehnyt rajausta miehen ja naisen väliseksi toimitukseksi. Evankelis-luterilainen kirkko onkin päättänyt sisäisesti perinteisiin tapoihin pohjautuen, ettei se ole velvollinen vihkimään samaa sukupuolta olevia pareja. Osa papeista on silti vihkinyt kaikkia pareja vedoten omantunnonvapauteen ja tasa-arvon edistämiseen sekä oikeuteensa harjoittaa uskontoa uskonnonvapauden mukaan. Suomessa melkein kaikkien hiippakuntien piispat ovatkin kollegiaalisesti päättäneet, että tästä toiminnasta ei aiheudu papeille rangaistuksia.³⁷ Toiminta on aiheuttanut jakautumista kirkon sisällä ja synnyttänyt keskustelua siitä, missä määrin kirkko voi nojata opilliseen perinteeseensä tilanteessa, jossa yhteiskunnalliset arvot ja lain-säädäntö ovat muuttuneet.

Kysymys ei ole vain oikeudellinen, vaan myös teologinen ja yhteiskunnallinen. Toisaalta kirkko pyrkii pysymään uskollisena perinteiselle kristilliselle avioliittokäsitykselle. Toisaalta se toimii yhteiskunnassa, jossa yhdenvertaisuuden merkitys korostuu ja jossa sen asema julkisoikeudellisena yhteisönä edellyttää sen toimintatapojen arviointia myös perustuslain näkökulmasta. Tämä tilanne osoittaa, kuinka uskonnonvapaus ei ole yksiselitteinen periaate, vaan se joutuu jatkuvasti tasapainoilemaan muiden perusoikeuksien kanssa.

³⁷ Piispat saattavat pian esittää historiallista muutosta: samaa sukupuolta olevia voisi vihkiä avioliittoon. Yle

4.3 Kirkon autonomia suhteessa lainsäädäntöön

Kirkon autonomia tarkoittaa sen oikeutta päättää omista opillisista ja hallinnollisista asioistaan ilman suoraa valtion puuttumista. Tämä autonomia on kuitenkin suhteellinen, sillä vaikka kirkkolaki sekä kirkkojärjestys antaa kirkolle itsenäisyyttä, se on ja tulee olemaan silti osa Suomen lainsäädäntöä ja siten se on myös alisteinen perustuslain periaatteille.³⁸ Tämä tekee kirkon asemasta ainutlaatuisen verrattuna muihin uskonnollisiin yhteisöihin, joilla ei ole omaa säädäntöä omasta toiminnastaan ja jotka eivät ole samalla tavalla kytköksissä valtion säätelyyn.

Autonomian ja valtion lainsäädännön välinen jännite korostuu erityisesti silloin, kun kirkon päätökset herättävät huomiota perusoikeuksien toteutumisesta. Aikaisemmin todetun mukaisesti esimerkiksi avioliittolain uudistuksen jälkeen on käyty keskustelua siitä, onko kirkon oikeus rajata vihkimiskäytäntönsä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteen mukainen. Vaikka kirkon asema mahdollistaa sen oman oppiperustan noudattamisen, sen julkisoikeudellinen luonne voi tarkoittaa kuitenkin, että se joutuu tulevaisuudessa tekemään kompromisseja perustuslain vaatimusten täyttämiseksi. Julkisoikeudellinen yhteisö tarkoittaa laajassa käsityksessä organisaatiota, joka on osa Suomen valtion julkishallintoa. Julkishallinnon onkin edistettävä nimenomaisesti perusoikeuksien toteutumista.³⁹

Kirkon autonomia ei myöskään ole täysin yksiselitteinen käsite sen omassa kontekstissakaan. Evankelis-luterilainen kirkko on moniarvoinen sekä väkimäärällisesti suuri yhteisö, jossa on erilaisia näkemyksiä esimerkiksi avioliittokäsityksestä ja sen mahdollisesta laajentamisesta. Tämä tarkoittaa, että vaikka kirkko on institutionaalisesti autonominen, sen sisäiset jännitteet ja jäsenten erimielisyydet voi-

³⁸ Kirkko ja valtio. Suomen evankelis-luterilainen kirkko

³⁹ Julkisoikeudellinen yhteisö. Tieteen termipankki.

vat vaikuttaa sen päätöksentekoon jopa enemmän kuin ulkopuolinen lainsäädäntö. Kirkon teettämän kyselyn mukaan jopa 63 % papeista haluaisi kaikille pareille yhtäläiset oikeudet vihkimykseen.⁴⁰

Kirkon autonomian ja lainsäädännön suhde tulee todennäköisesti kehittymään yhteiskunnallisia arvoja ja muuta lainsäädäntöä mukailevammaksi 2020-2030 luvun aikana. Mikäli yhteiskunnallinen paine yhdenvertaisemman, tasapuolisemman ja oikeudenmukaisemman toiminnan puolesta kasvaa. Kirkko tulee todennäköisesti joutumaan tilanteeseen, jossa sen on arvioitava uudelleen omia linjauksiaan jäsentensä aiheuttaman sisäisen paineen vuoksi. Vanhaa instituutiota uudistaessa onkin hyvä pohtia missä määrin kirkon tulisi sopeutua yhteiskunnallisiin muutoksiin ja missä määrin se voi pitäytyä perinteisissä opillisissa linjauksissaan sekä mitkä osat ovat kansallisen kulttuurin ja perimän kannalta hyvä säilyttää?

⁴⁰ Kutsumus pandemian puristuksessa. Kirkon tutkimus ja koulutus

5 KANSAINVÄLINEN LAINSÄÄDÄNTÖ JA IHMISOIKEUDET

Kansainvälinen lainsäädäntö sekä kansainväliset sopimukset muodostaa keskeisen viitekehyksen kansallisen oikeuden toteuttamiselle ja uskonnollisten yhteisöjen toiminnan tarkastelussa erityisesti silloin, kun kyse on toimista, joilla voi olla vaikutusta ihmisoikeuksiin ja syrjimättömyyteen. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset, kuten Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK:n eri ihmisoikeusinstrumentit, asettavat ne allekirjoittaneille valtioille selkeitä velvoitteita, joiden tavoitteena on turvata jokaiselle yksilölle tasa-arvoinen kohtelu sekä mahdollisuus elää vakaassa yhteiskunnallisessa ympäristössä riippumatta sukupuolesta, uskonnosta tai seksuaalisesta suuntautumisesta.

Kirkollisen vihkikäytännön kohdalla kysymys kansainvälisestä oikeudesta liittyy olennaisesti siihen, missä määrin uskonnollinen yhteisö, jolla on valtiollista julkista valtaa, kuten oikeus vihkiä juridisesti sitovia avioliittoja, on oikeus perustella toimintaansa uskonnollisilla opinkappaleilla ilman, että se rikkoo syrjimättömyyden ja yhdenvertaisuuden periaatteita? Tämä korostuu Suomen kaltaisessa maassa, joka on vahvasti sitoutunut edistämään Tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä niin Suomen alueella, mutta myös muualla maailmassa. Toimintaa tarkasteltaessa on tärkeää tunnistaa ja erottaa, että kansainväliset normit eivät pakota uskonnollisia yhteisöjä luopumaan tunnustuksellisista periaatteistaan itsessään, mutta ne velvoittavat valtioita arvioimaan, missä määrin uskonnollisten yhteisöjen erityisasema vaikuttaa kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun.

Kansainvälisen viitekehyksen osalta, kuitenkin paneudutaan kolmeen teemaan. Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaikutukset kirkolliseen päätöksentekoon, kansainvälisten ihmisoikeussopimusten roolia uskonnollisten käytäntöjen säätelyssä ja miten avioliittojen siunaaminen ja vihkiminen ovat kansainvälisesti kehittyneet samaa sukupuolta olevien parien osalta.

5.1 Euroopan ihmisoikeussopimus ja syrjimättömyys

Euroopan ihmisoikeussopimus ja lyhyemmin EIS on Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden hyväksymä sitova ihmisoikeusasiakirja, jonka 14 artikla kieltää kaikenlaisen syrjinnän sopimuksessa turvattujen oikeuksien ja vapauksien käytössä. Sopimuksen 14 artiklassa todetaan seuraavaa ” Tässä yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.”⁴¹ Lisäksi pöytäkirja 12 vahvistaa yleisen syrjintäkiellon, joka ulottuu myös sopimuksen ulkopuolisiin tilanteisiin, mikä laajentaa oikeuden soveltamisalaa entisestään.⁴²

Vaikka EIS tunnustaa uskonnonvapauden artikla 9:ssä, artikla ei takaa uskonnollisille yhteisöille rajoittamatonta autonomiaa. Artiklassa onkin mainittu, että uskontoa voidaan rajoittaa tietyin perustein, jos kyseessä on esimerkiksi demokratian toteutumisen kannalta välttämätön toimi. Tämä käy ilmi EIT:n eli Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä, jossa on tasapainotettu uskonnonvapauden suoja ja muiden oikeuksien, kuten syrjimättömyyden ja yksityiselämän suojan toteutumista.⁴³ Erityisesti tilanteissa, joissa uskonnollinen yhteisö hoitaa valtiollista tehtävää, kuten vihkiöikeutta, korostuu tarve tarkastella sen toiminnan lainmukaisuutta myös syrjimättömyyden näkökulmasta.

⁴¹ European Convention on Human Rights

⁴² Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen kahdestoista pöytäkirja

⁴³ Sukupuoltaan korjanneen kantelun käsittely jatkuu EIT:ssä

Suomessa evankelis-luterilainen kirkko vihkiessään myös juridisesti päteviä avioliittoja, liittää se kirkon tätä myöden myös osaksi valtion viranomaistoimintaa. Tällöin onkin oikeutettua kysyä, voiko kirkko julkista valtaa käyttävänä yhteisönä sulkea osan kansalaisista pois palveluistaan sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella rikkomatta EIS:n syrjimättömyysperiaatetta taikka perustuslain tasa-arvo pykälää? Tätä taustaa vasten kirkon nykyinen kanta olla vihkimättä samaa sukupuolta olevia pareja voi joutua arvioitavaksi suhteessa kansainvälisiin ihmisoikeusnormeihin etenkin, jos katsotaan, että vihkioikeuden säilyttäminen tällaisenaan on valtion antama hyväksyntä syrjivälle käytännölle.

5.2 Kansainvälinen oikeus ja sen vaikutus kirkon käytäntöihin

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset, kuten YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus eli KP-sopimus⁴⁴, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva sopimus eli TSS⁴⁵ sekä naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus eli CEDAW⁴⁶, korostavat kaikkien ihmisten oikeutta tasa-arvoiseen kohteluun. Näissä valtioiden välisissä asiakirjoissa painotetaan valtion velvollisuutta toimia aktiivisesti syrjinnän poistamiseksi ja yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Edistämiseen tähtäävät toimet ulottuvat myös uskonnollisiin käytäntöihin, mikäli ne ovat yhteydessä valtiollisiin toimintoihin tai vaikuttavat kansalaisten oikeuksien toteutumiseen. Esimerkiksi kirkon hoitama hautustoimi jota kirkko hoitaa valtion rahoituksen avulla on tasa-arvoista kaikille ihmisille seurakuntaan kuulumisesta riippumatta.⁴⁷

⁴⁴ Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja valinnainen pöytäkirja valitusmenettelystä

⁴⁵ Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus

⁴⁶ Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus

⁴⁷ Valtionrahoituksen leikkaukset toteutuvat – hautustoimen maksut nousevat

Jännitteet uskonnollisten yhteisöjen autonomian ja kansainvälisen oikeuden välillä on muuttunut yhteiskunnan muuttuessa. Vaikka uskonnollisille yhteisöille on myönnetty ja myönnetään laaja itsemääräämisoikeus, se ei ole absoluuttinen. Kansainvälinen oikeus myös tunnistaa tilanteet, joissa uskonnollisten yhteisöjen käytännöt ja toiminta voivat johtaa syrjintään, ja asettaa tällöin velvoitteita valtiolle puuttua tilanteisiin esimerkiksi säätelyn tai rahoituksen ohjauksen kautta.

Suomen kohdalla tämä tarkoittaa käytännössä, että valtio ei voisi yksiselitteisesti vetäytyä vastuusta kirkon käytäntöjen ja toimien suhteen vedoten uskonnonvapauteen. Jos kirkon käytännöt esimerkiksi samaa sukupuolta olevien pariin pois sulkemisesta vihkitoituksissa muodostaa esteen julkishallinnollisen toimen toteuttamiselle tasa-arvoisesti, voi olla mahdollista, että kansainväliset sopimukset edellyttävät valtiolta toimenpiteitä. Kansainvälisten sopimusten velvoitteista hyvänä esimerkkinä voidaan pitää transsukupuolisuutta koskevan lainsäädännön uusimista. Suomi sai moitteita vanhentuneesta lainsäädännöstään, joka loukkasi tiettyjen henkilöiden ihmisoikeuksia.⁴⁸

5.3 Avioliittojen siunaaminen kansainvälisessä kontekstissa

Kansainvälisesti vertaillen kirkollinen ja uskonnollinen suhtautuminen samaa sukupuolta olevien pariin vaihtelee huomattavasti. Euroopan unionin jäsenmaissa sekä sen kumppanimaissa kuten Alankomaissa, Ruotsissa ja Norjassa, kirkot ovat ottaneet aktiivisen roolin yhdenvertaisuuden edistämässä ja hyväksyneet samaa sukupuolta olevien pariin vihkimisen osaksi virallista toimitusta.⁴⁹

⁴⁸ Hallituksen esitys HE 189/2022 vp. Eduskunta.

⁴⁹ Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden säätely eri maissa

Näissä maissa on korostettu kirkon tehtävää palvella kaikkia jäseniään tasavertaisesti ja toimia myös näin ollen yhteiskunnan oikeustajuun sopien eettisesti vastuullisena yhteisönä.

Ruotsin kirkko sallii samaa sukupuolta olevien parien vihkimisen ja tämä käytäntö otettiin käyttöön jo vuonna 2009 tehdyn päätöksen myötä.⁵⁰ Vaikka tuolloin kaikkia pappeja ei veloitettu suorittamaan vihkimisiä, järjestelmä takaa sen, että jokainen pari voi saada kirkollisen vihkimisen. Tämä ns. omantunnonvapausmalli on toiminut kompromissina kirkon sisäisen moniäänisyyden ja tasa-arvon vaatimusten välillä. Lisäksi malli suojaa tietyin osin myös jokaisen yksilön uskonnon vapautta riippumatta ammatista, jota henkilö harjoittaa.

Saksan protestanttinen kirkko on puolestaan rakentanut teologisia perusteluja samaa sukupuolta olevien liittojen siunaamiselle, tuoden esiin näkemyksiä, joissa rakkaus ja sitoutuminen ovat kirkollisesti hyväksyttäviä riippumatta parin sukupuolesta. Saksassa kirkolla on siis avioliittojen osalta oikeus siunata liittoja, mutta kaikki avioliitot tulee sopia valtion toimesta, jotta niistä tulee juridisesti pitäviä.⁵¹ Tämä osoittaa, että kansainvälisissä esimerkeissä kirkon muutos ei ole välttämättä seurausta ulkopuolisesta painostuksesta, vaan voi lähteä liikkeelle kirkon sisäisestä reflektiosta ja teologisesta kehityksestä.

Näistä esimerkeistä voidaan huomata, että myös Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla olisi mahdollisuus löytää tasapaino perinteisten opillisten lähtökohtien ja nykyaikaisten ihmisoikeusnäkemysten välillä. Kansainvälisen kehityksen valossa käy ilmeiseksi, että yhdenvertaisuuden huomioiminen ei tarkoita kirkon tunnustuksen hylkäämistä eikä uskonnonvapauden heikentämistä, vaan mahdollisuutta

⁵⁰ Ruotsin pääministeri: Kaikkien pappien on vihittävä samaa sukupuolta olevat parit

⁵¹ Marriage in Germany

uudistaa sen käytäntöjä muuttuvassa yhteiskunnallisessa ja oikeudellisessa kontekstissa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkastelun jälkeen voidaan todeta, että kirkon ja valtion suhde avioliiton juridiseen ja hengelliseen ulottuvuuteen muodostaa moniulotteisen ja osin ristiriitaisen kentän, jossa jännitteet näkyvät niin yksilöiden arjessa kuin instituutioiden rakenteissa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut tarkastella näitä jännitteitä oikeudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen näkökulmasta, erityisesti kirkollisen vihkimisen kontekstissa. Tasa-arvoinen avioliittolaki, uskonnonvapaus ja yhdenvertaisuus ovat toimineet tutkimuksen keskeisinä viitekehyksinä, ja niiden kautta on avautunut monipuolinen kuva kirkon tämänhetkisestä asemasta ja sen tulevaisuuden haasteista.

6.1 Yhteenveto tutkimuksen löydöksistä

Tutkimuksen keskeinen löydös on, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vihkioikeus toimii risteyksessä, jossa historiallinen perinne, uskonnollinen opetus ja valtiollinen lainsäädäntö törmäävät toisiinsa. Kirkolla on vihkioikeuden myötä valtaa, joka ei ole pelkästään hengellistä, vaan myös oikeudellisesti sitovaa. Tämä asema tekee kirkosta toimijan, jonka päätöksillä on vaikutuksia kansalaisten perusoikeuksien toteutumiseen.

Perustuslain takaama uskonnonvapaus mahdollistaa kirkolle sisäisen opillisen päätösvallan, mutta samalla perustuslain yhdenvertaisuusperiaate ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset, kuten Euroopan ihmisoikeussopimus ja CEDAW, velvoittavat valtiota takaamaan, että yksilöitä ei syrjitä sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen tai vakaumuksen perusteella. Näiden kahden oikeusperiaatteen yhteensovittaminen on ollut vaikeaa erityisesti tilanteessa, jossa kirkko on päättänyt olla vihkimättä samaa sukupuolta olevia pareja, vaikka valtio sallii sen juridisesti.

Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että kirkon sisäiset näkemykset eivät ole yhtenäisiä. Papisto ja jäsenistö ovat jakautuneet, osa korostaa perinteistä kristillistä avioliittokäsitystä, kun taas toinen osa haluaisi nähdä kirkon toiminnan tasa-arvon edistäjänä. Tämä jakautuneisuus näkyy esimerkiksi siinä, että osa papeista vihkii samaa sukupuolta olevia pareja, vaikka se ei ole kirkon virallisen linjan mukaista. Tämä osoittaa kirkon päätöksenteon ja ohjeistuksen epäyhtenäisyyden, joka luo epäselvyyttä myös oikeudellisessa tulkinnassa.

Historiallinen vertailu esimerkiksi naispappeuden hyväksymiseen osoittaa, että muutos on kirkossa mahdollinen, mutta vaatii vahvaa teologista, yhteiskunnallista ja juridista perustelua. Onkin hämmentävää, että vaikka naispappeuden torjuminen katsottiin KHO:n päätöksessä vuonna 2008 tasa-arvolainsäädännön vastaiseksi, vastaavaa yksimielisyyttä ei ole saavutettu seksuaalivähemmistöjen kohdalla.

6.2 Tulevaisuuden näkymät kirkon avioliittokäsitykselle

Tulevaisuuden näkymät kirkon avioliittokäsityksen suhteen jakautuvat kahteen skenaarioon. Kirkko joko muuttaa käytäntöjään ja laajentaa vihkioikeutensa koskemaan kaikkia pareja, tai se menettää vihkioikeutensa ja toimii jatkossa puhtaasti hengellisenä siunaajana ilman juridista toimivaltaa.

Ensimmäinen vaihtoehto edellyttää kirkolta sekä teologista että organisatorista joustavuutta. Kansainväliset esimerkit, kuten Ruotsin ja Saksan protestanttisten kirkkojen mallit, osoittavat, että muutos on mahdollinen ilman, että kirkon identiteetti tai teologinen vakaumus katoaa. Kirkko voi säilyttää oppinsa ytimen mutta silti mukauttaa käytäntöjään yhteiskunnan muuttuneisiin arvoihin esimerkiksi tarjoamalla papistolle omantunnonvapautta tai vaihtoehtoisia vihkikaavoja.

Toinen vaihtoehto, vihkioikeuden menettäminen, tarkoittaisi käytännössä siirtymistä malliin, jossa juridinen avioliitto solmitaan siviiliviranomaisen edessä ja kirkko toimii siunaavana yhteisönä. Tämä malli vähentäisi jännitteitä lain ja kirkon

välillä, mutta toisaalta heikentäisi kirkon yhteiskunnallista vaikutusvaltaa ja voisi synnyttää tyytymättömyyttä jäsenistössä.

Kirkon tulevaisuus riippuu sen kyvystä arvioida toimintaansa sekä teologisesti että yhteiskunnallisesti. Jos kirkko haluaa säilyttää asemansa merkittävänä yhteiskunnallisena toimijana, sen on kyettävä vastaamaan jäsentensä ja yhteiskunnan odotuksiin uskottavalla ja avoimella tavalla.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimus käsittelee aihetta, joka on sekä yhteiskunnallisesti että monelle myös henkilökohtaisesti arka. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet, uskonnolliset vakaumukset ja instituutioiden julkinen valta ovat teemoja, jotka voivat herättää vahvoja reaktioita. Tästä syystä tutkimuksen eettinen kestävyys on ollut erityisen tärkeää.

Tutkimuksessa on pyritty välttämään mustavalkoista asetelmaa, jossa yksi näkökulma asetetaan ylivertaiseksi toisen kustannuksella. Sen sijaan tavoitteena on ollut tasapainottaa perusoikeuksiin liittyvät argumentit uskonnonvapauden ja kirkon autonomian periaatteisiin. Tutkimus ei ota kantaa teologisiin totuusväittämiin, vaan tarkastelee kirkon toimintaa julkisoikeudellisena yhteisönä ja sen velvollisuuksia osana oikeusvaltiota.

Eettisesti keskeistä on ollut huomioida, että vaikka uskonnollisella yhteisöllä on oikeus pitää kiinni omasta opistaan, tämä ei saa johtaa syrjintään tai oikeuksien epätasa-arvoiseen toteutumiseen yhteiskunnallisessa kontekstissa. Näin ollen tutkimuksen taustalla on ollut periaate, jonka mukaan uskonnonvapaus ei ole suoja syrjivälle vallankäytölle, vaan sen rinnalla on toteuduttava myös muiden perusoikeuksien.

6.4 Ehdotuksia jatkotutkimuksen suuntaviivoiksi

Tutkimus on tarjonnut laajan katsauksen kirkon vihkikäytännön ja lainsäädännön suhteeseen, mutta se avaa samalla useita jatkotutkimuksen mahdollisuuksia:

1. Kirkon jäsenten ja papiston näkemykset vihkimisestä

Kvalitatiivinen tutkimus voisi selvittää, miten erilaiset ryhmät kirkon sisällä näkevät vihkioikeuden säilyttämisen ja tasa-arvon kysymykset. Erityisesti eri hiippakuntien välillä saattaa olla eroja suhtautumisessa samaa sukupuolta olevien pariin vihkimiseen.

2. Vertailututkimus muiden Pohjoismaiden kirkkoihin

Miten esimerkiksi Norjan tai Ruotsin kirkon päätöksentekoprosessit ovat johtaneet vihkikäytäntöjen muuttumiseen? Millaisia vaikutuksia muutoksilla on ollut kirkon jäsenmäärään ja yhteiskunnalliseen asemaan?

3. Tutkimus vihkioikeuden lainsäädännöllisestä roolista

Vihkioikeuden historia, oikeudellinen rakenne ja sen muuttamisen mahdollisuudet ansaitisivat oman juridisen analyysinsä. Tämä voisi auttaa myös päätöksentekijöitä arvioimaan, miten järjestelmää tulisi kehittää.

4. Teologinen tutkimus rakkauden ja liiton käsitteestä

Onko kirkon käsitys avioliitosta miehen ja naisen liittona vielä kestäväällä teologisella pohjalla, vai tulisiko sitä päivittää ottaen huomioon muuttuva ihmiskuva ja ihmisoikeusetiikka?

5. Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja oikeusasiamiehen kannanotot uskonnollisista käytännöistä

Tarkastelu siitä, kuinka valvontaviranomaiset suhtautuvat uskonnollisten yhteisöjen erityisasemaan ja missä tilanteissa ne puuttuvat mahdolliseen syrjintään, voisi tarjota tärkeää kontekstuaalista tietoa päätöksenteon tueksi.

Jatkotutkimuksen kautta voitaisiin syventää ymmärrystä kirkon ja yhteiskunnan välisestä suhteesta tilanteessa, jossa molempien odotetaan kunnioittavan sekä perinteitä että ihmisoikeuksia. Tutkimuksen arvo syntyy siitä, että se voi tarjota perusteltua, monitieteellistä tietoa päätöksenteon tueksi niin kirkossa kuin yhteiskunnallisessa keskustelussakin.

LÄHTEET

Avioliitto. (2025). Your Europe. Haettu 28.11.2024 osoitteesta https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_fi.htm

Avioliitto ja kirkko. (2025). Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Haettu 28.11.2024 osoitteesta <https://evl.fi/uutishuone/pinnalla-nyt/avioliitto/>

Ehdotus avioliittolain muuttamiseksi. (2013). Kansalaisaloite M 10/2013. Eduskunnalle avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta. Haettu 09.3.2025 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/parisuhdelaista-kohti-sukupuolineutraalia-avioliittoa/Sivut/kansalaisaloite13.aspx

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin & Council of Europe. (1.8.2021). European Convention on Human Rights. Haettu 20.04.2025 osoitteesta https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_fin

Finlex. (1999). 11.6.1999/731. Perustuslaki. Haettu 23.02.2025 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731>

Finlex. (1929). 234/1929. Avioliittolaki. Haettu 06.04.2025 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/1929/234>

Finlex. (1929). 234/1929. Avioliittolaki. 4 luvun 14 §. Lainattu 09.03.2025 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1929/234>

Finlex. (1986). 8.8.1986/609. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Haettu 23.02.2025 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1986/19860609>

Finlex. (2023). 295/2023. Laki sukupuolen vahvistamisesta. Haettu 04.03.2025 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/295>

Finlex. (2023). 652/2023. Kirkkolaki. Haettu 06.04.2025 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/652>

Finlex. (2023). 657/2023. Kirkkojärjestys. Haettu 06.04.2025 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/657>

Finlex. (2020). KHO:2020:97. Korkein hallinto-oikeus. Haettu 28.11.2024 osoitteesta <https://www.kho.fi/fi/index/paatokset/ennakkopaatokset/1600323418463.html>

- Finlex. (2015). HE 65/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi. Haettu 09.03.2025 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2015/65>
- Finlex. (2022). HE 108/2022. Hallituksen esitys eduskunnalle kirkkolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi. Haettu 28.11.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220108>
- German Missions in the United States. (2025). Marriage in Germany. Haettu 21.04.2025 osoitteesta <https://www.germany.info/us-en/service/04-family-matters/marriage-in-germany-922550>
- Juusela, P. (21.3.2017). Suomessa 61 uskonnollisella yhdyskunnalla on vihkimisoikeus. Kirkko ja kaupunki. Haettu 13.04.2025 osoitteesta <https://www.kirkkoja-kaupunki.fi/-/suomessa-61-uskonnollisella-yhdyskunnalla-on-vihkimisoikeus>
- Kirkko ja valtio. (2025). Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Haettu 06.04.2025 osoitteesta <https://evl.fi/sanasto/kirkko-ja-valtio/>
- Kirkkokäsikirja. (2025). Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Haettu 06.04.2025 osoitteesta <https://kirkkokasikirja.fi/index.html>
- Knuutila, J. (2017). Helsingin yliopisto. Haettu 28.11.2024 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/f5af4d47-5fb8-44f8-8050-737d5abd8ca4/content>
- Kati Tervo-Niemelä. (2022). Kutsumus pandemian puristuksessa. Kirkon tutkimus ja koulutus. Haettu 06.04.2025 osoitteesta https://akiliitot.fi/wp-content/uploads/2023/05/32199982_KTK_Kutsumus_pandemian_puristuksessa_142_23_05_22.pdf
- Laki ja perheiden monimuotoisuus -hanke. (4.4.2023). TIETO KÄYTTÖÖN. Haettu 04.03.2025 osoitteesta <https://tietokayttoon.fi/-/laki-ja-perheiden-monimuotoisuus>
- Mantila, A. (19.1.2021). Kaikilla ei ole asiaa alttarille, loukkaako kirkon vihkimiskäytäntö seksuaalivähemmistöjen perusoikeuksia ja onko sen oikeudellinen perusta riittävä? Edilex. Haettu 02.05.2025 osoitteesta <https://www-edilex.fi.ezproxy.puv.fi/artikkelit/22042>
- Piispainkokouksen tehtävät. (2025). Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Haettu 13.04.2025 osoitteesta <https://evl.fi/plus/paatoksenteko/piispainkokous/kokouksen-tyoskentely/piispainkokouksen-tehtavat/>
- Pitäisikö kirkko ja valtio erottaa toisistaan? (2.11.2021). Yle Triplet. Haettu 09.03.2025 osoitteesta <https://yle.triplet.io/uutiset/pitaisiko-kirkko-ja-valtio-erottaa-toisistaan>

Ruotsin pääministeri: Kaikkien pappien on vihittävä samaa sukupuolta olevat parit. (24.6.2017). Yle. Haettu 21.04.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/3-9688596>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. (16.5.2024). Avioliittokäsitystä koskeva kirkkojärjestyksen muutosesitys eteni kirkolliskokouksen valiokuntapohdintaan. Haettu 28.11.2024 osoitteesta <https://evl.fi/tiedote/avioliittokasitysta-koskeva-kirkkojarjestyksen-muutosesitys-eteni-kirkolliskokouksen-valiokuntapohdintaan/>

Suomi.fi. (2025). Tietoa rekisteröidystä parisuhteesta. Haettu 23.02.2025 osoitteesta <https://www.suomi.fi/kansalaiselle/parisuhde-ja-perhe/parisuhde/opas/tietoa-eri-parisuhdemuodoista/tietoa-rekisteroidysta-parisuhteesta>

Tasa-arvovaltuutettu. (2025). Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Haettu 21.04.2025 osoitteesta <https://tasa-arvo.fi/kansainvaliset-sopimukset>

Tieteen termipankki. (2025). Julkisoikeudellinen yhteisö. Haettu 06.04.2025 osoitteesta https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:julkisoikeudellinen_yhteis%C3%B6

Turun Sanomat. (30.4.2013). Sukupuoltaan korjanneen kantelun käsittely jatkuu EIT:ssä. Haettu 20.04.2025 osoitteesta <https://www.ts.fi/uutiset/480229>

Turun Sanomat. (07.3.2014). Suomalainen avioliitto ja historia. Kirsi Vainio-Korhonen. Haettu 13.04.2025 osoitteesta <https://www.ts.fi/puheenvuorot/603377>

Ulkoministeriö. (2025). Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja valinnainen pöytäkirja valitusmenettelystä. Haettu 21.04.2025 osoitteesta https://um.fi/yk-n-voimassa-olevat-ihmisoikeussopimukset/-/asset_publisher/vcCt60yvlDdt/content/kansalaisyhteiskuntaa-ja-poliittisia-oikeuksia-koskeva-kansainvalinen-yleissopimus-ja-valinnainen-poytakirja-valitusmenettelysta-1966-

Ulkoministeriö. (2025). Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus. Haettu 21.04.2025 osoitteesta https://um.fi/yk-n-voimassa-olevat-ihmisoikeussopimukset/-/asset_publisher/vcCt60yvlDdt/content/taloudellisia-sosiaalisia-ja-sivistyksellisia-oikeuksia-koskeva-kansainvalinen-yleissopimus-1966/35732

Valtionrahoituksen leikkaukset toteutuvat – hautaustoimen maksut nousevat. (17.12.2024). Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Haettu 21.04.2025 osoitteesta <https://evl.fi/valtionrahoituksen-leikkaukset-toteutuvat-hautaustoimen-maksut-nousevat/>

Yle. (12.3.2024). Piispat saattavat pian esittää historiallista muutosta: samaa sukupuolta olevia voisi vihkiä avioliittoon. Haettu 28.11.2024 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20078707>

Yle. (7.10.2023). Luulitko, että naisten pappeuden vastustaminen on ohi? Kaksi kirkon lähetysjärjestöä sallii vain miespapit. Haettu 13.04.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20053129>

Eduskunta. (2022). Hallituksen esitys HE 189/2022 vp. Eduskunta. Haettu 09.03.2025 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_189+2022.aspx